

FÆLLES OM ELEVFRAVÆR

– en analyse af forældres perspektiver på årsagerne til deres børns langvarige, bekymrende skolefravær og deres samarbejde med skolen

Med udgangspunkt i semistrukturerede interview med forældre til børn i længerevarende, bekymrende skolefravær præsenterer denne artikel et forældreperspektiv på årsagerne til børn og unges skolefravær, oplevelser med skole-hjem-samarbejde og rådgivningsmøder om deres barns skolefravær. Projektet arbejder ud fra et systemfunktionalistisk perspektiv på fraværsproblematikker og præsenterer interview med seks forskellige forældre til børn og unge i langvarigt, bekymrende skolefravær. I artiklen analyserer vi disse interview ud fra en tematisk forløbsanalyse af forældrenes oplevelser af deres barns skolefraværsløb: Fra de første tegn på mistrivsel viser sig, til barnet udvikler langvarigt, bekymrende skolefravær, til beskrivelsen af skole-hjem-samarbejdet og rådgivende samtaler med det offentlige. I artiklen fremlægger vi gennemgående temaer fra forældrenes beskrivelser af deres barns periode med skolefravær, hvad de ser som årsagerne til deres barns vanskeligheder, og hvordan det viser sig, samt deres oplevelser af ofte manglende medinddragelse i møderne om støtten til deres barn.

FORFATTERE

Anne Sofie Trangeled Larsen, adjunkt, pædagoguddannelsen, UCN

Majbrit Mohr Damsgaard, adjunkt, pædagoguddannelsen, UCN

Jens Sand Østergaard, lektor, pædagoguddannelsen, UCN

INDLEDNING

Langvarigt, bekymrende skolefravær er en situation, hvor et barn eller en ung har været vedvarende fraværende fra skolen i længere tid,

og hvor fraværet skaber bekymring for barnets eller den unges trivsel, læring og fremtidige skolegang (Kousholt & Knage, 2023). Børn og unge udvikler som regel ikke langvarigt, bekymrende skolefravær fra den ene dag til den anden. Der er derimod tale om en længerevarende proces, hvor barnet eller den unge viser tegn på ikke at trives i skolen. Det kan f.eks. vise sig ved, at de modsætter sig at komme i skole om morgenen eller finder på undskyldninger for ikke at tage afsted (f.eks. ved at sige, at de er syge), at de bliver væk fra

undervisningen i bestemte timer eller fag, eller at de ikke vil tale om, hvordan det går i skolen, når de bliver spurgt. Mange børn og unge kan have gode og dårlige perioder i deres skolegang uden at udvikle bekymrende skolefravær. Men for nogle børn og unge kan problematikkerne udarte sig til længere perioder (f.eks. flere uger eller måneder), hvor de ikke kommer i skole, som følge af tegn på mistrivsel og angst. Hvor mange børn og unge man vil beskrive som værende i "langvarigt, bekymrende skolefravær", kan variere meget fra

undersøgelse til undersøgelse, da der ikke er én, men mange forskellige definitioner af, hvad der anses for at være "langvarigt" og "bekymrende". En opgørelse fra VIVE (Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd) fra 2020 vurderede dog, at omkring 61.000 skolebørn havde et årligt skolefravær på mere end 10 procent indenfor tre måneder (Kristensen et al., 2020).

Der kan som sagt være mange forskellige årsager til, at et barn udvikler langvarigt, bekymrende skolefravær. Nogle af disse årsager kan pege i retning af forhold på skolen, f.eks. et presset undervisningsmiljø (Gubbels et al., 2019) eller en utryk tilknytning til lærerne (Contreras et al., 2022). Det kan også være konflikter mellem eleverne på skolen, i form af drilleri og mobning, der gør, at børn og unge udvikler langvarigt og bekymrende skolefravær (Schlesier et al., 2023). Men et langvarigt, bekymrende skolefravær kan også have andre årsager, som kan være relateret til forhold i hjemmet. De fleste registerbaserede internationale forskningsartikler på området nævner belastede eller ustabile familiemæssige forhold, såsom lave socioøkonomiske resurser, skilsmisse og stofmisbrug hos forældrene, som risikofaktorer for, at børn udvikler langvarigt og bekymrende skolefravær (Sapharas et al., 2016; Marlow & Rehman, 2021; Velleman & Templeton, 2016). Der er imidlertid forholdsvis få kvalitative forskningsprojekter, der undersøger forældres oplevelse af deres barns langvarige skolefravær, samt hvordan det påvirker de familiemæssige forhold i hjemmet.

BAGGRUND

Når et barn begynder at udvise skolevægringsadfærd, er et velfungerende skole-hjem-samarbejde af afgørende betydning for, at forældrene i samråd med skolen kan udvikle forebyggende tiltag for at ændre på de forhold i barnets skolegang, der kan volde problemer,

og bevare dets glæde og tilhørsforhold til skolen (Lund, 2021). Desværre kan divergerende forståelser hos forældrene og skolens personale af, hvilke forhold der er årsag til, at barnet vægrer sig mod at komme i skole, ofte være en grund til konflikt fremfor samarbejde (Moesby-Jensen et al., 2023). På samme måde som forældrene har en situeret forståelse af barnet i hjemmet, har lærerne og andre fagprofessionelle også en situeret forståelse af, hvad barnets fraværspøblematik kan bunde i (Fisker, 2022). På den måde bliver forudsætningerne for at finde et fælles udgangspunkt for at udvikle forebyggende tiltag imod skolefraværspøblematik i skole-hjem-samarbejdet ofte udfordret af, hvorvidt den ene part anerkender den andens forståelsesperspektiv på, hvad roden til problemet består i.

For forældre til børn og unge, hvis daglige skolegang udfordres af, at de har særlige læringsforudsætninger eller støttebehov, kan forældrenes forsøg på at søge de nødvendige resurser til at forebygge deres barns skolefravær ofte få karakter af en tumultær anerkendelseskamp til de tværfaglige møder med skolen og det offentlige system (Moesby-Jensen et al., 2023). Ved mange af disse møder oplever mange forældre, at deres børn bliver placeret i "grænselandet" mellem almen- og specialområdet, fordi spørgsmålet bliver, hvorvidt deres barns støttebehov kan imødekommes i den klasse og på den skole, hvor de går, eller om de bør visiteres til et specialtilbud i stedet (Larsen, 2011). Det samarbejde, som udspiller sig til disse møder, kan ofte beskrives som "konfliktuelt" (Højholt & Kousholt, 2018), da de deltagende parter i mødet nok forsøger at samarbejde for at nå et fælles mål (f.eks. en støtteordning til barnet), men ofte har divergerende forståelser af, hvad barnets vanskeligheder udspringer af. Til disse møder vil der som regel også være

repræsentanter fra barnets skole, PPR og kommunens skoleforvaltning, der alle skal træffe en beslutning om, hvilken støtteordning der bedst imødekommer barnets behov. I den forbindelse kan der, på trods af at alle parter anerkender, at problematikken med barnets skolefravær er kompleks, være en tendens til, at den beslutningslogik, som indfinder sig til mødet, alligevel ofte er karakteriseret ved en decenteret og individpatologiserende forståelse af barnets hverdagsliv (Bernstein, 2003; Skidmore, 2004). I den beslutningsproces, der udspiller sig i dette grænseland ved tværfaglige visitationsmøder, kan mange forældre derfor føle en tilstand af afmagt eller systemstress, idet beslutningen om, hvilke støttemuligheder der kan stilles til rådighed for deres barn, ofte bliver bestemt af de fagprofessionelle, der sidder med til mødet (Larsen, 2012).

FORMÅL

Formålet med denne artikel er at undersøge, hvordan forældre til børn med skolefraværspøblematik oplever og forstår deres barns vanskeligheder ud fra et situeret perspektiv. Artiklen har til hensigt at analysere, hvordan forældrenes forståelser ikke blot er individuelle eller psykologiske, men derimod indlejret i og formet af de konkrete sociale, institutionelle og kulturelle sammenhænge, de befinder sig i. Den situerede forståelse af børns skolefravær omfatter både forældrenes egne erfaringer med at navigere i deres barns udfordringer, samt hvordan de tolker og reagerer på skolens og de øvrige fagpersoners indsatser.

Yderligere vil artiklen fokusere på forældrenes oplevelser af inddragelse i tværfaglige møder med skolen, pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR) og kommunale forvaltninger. Disse møder har ofte til formål at diskutere barnets støttebehov og udvikle en fælles forståelse af, hvordan barnet bedst

muligt kan hjælpes til at deltage i skolen. Artiklen vil belyse de udfordringer, forældre kan opleve i forhold til at blive aktivt medinddraget i disse møder, herunder hvordan magtforhold, ekspertise og kommunikationsbarrierer kan påvirke samarbejdet mellem forældre og fagfolk. Mange forældre oplever, at deres perspektiver bliver marginaliseret eller ikke fuldt ud forstået, hvilket kan forstærke følelsen af afmagt i forhold til deres barns situation.

Gennem kvalitative interview med forældre vil undersøgelsen kortlægge, hvordan de forhandler deres rolle i samarbejdet med fagpersoner, og hvilke strategier de anvender for at blive hørt og anerkendt eller konkret hjælpe deres barn. Artiklen ønsker at bidrage til en dybere forståelse af, at skolefravær ikke kun er en individuel problemstilling for barnet, men også en kompleks social udfordring, der kræver et reelt partnerskab mellem forældre og fagpersoner for at sikre den bedst mulige støtte for barnet. Til dette vil vi belyse følgende undersøgelsesspørgsmål: Hvordan forstår forældre årsagerne til deres barns bekymrende skolefravær, og hvordan oplever forældrene samarbejdet om og indsætterne for deres barn?

TEORI

Med inspiration fra Gro Emmertsen Lund (2021) forstår vi skolefravær som et multikausalt fænomen, hvilket indebærer, at årsagerne til skolefravær er komplekse og opstår gennem interaktionen mellem forskellige faktorer på individ-, familie-, skole- og samfundsniveau og ikke kan reduceres til én enkelt faktor, såsom barnets psykologiske og sociale tilstand eller diagnose. Dette perspektiv understreger nødvendigheden af en helhedsorienteret tilgang til at forstå og intervenere i skolefravær, hvor man tager højde for både psykologiske, sociale og strukturelle forhold.

Hvis man kun belyser skolefravær ud fra et enkelt perspektiv eller forhold, er der risiko for, at der opstår en forsnævring, forsimpning eller dekontekstualisering i forklaringsmodellerne, når det gælder de underliggende årsager til skolefraværet (Dumstrei, 2023). Dette kan komme til udtryk i det, David Skidmore (2004) betegner som "within-child deficit model". Skidmore forholder sig her kritisk til, hvordan lærere og uddannelsessystemet i mange tilfælde har tendens til at forklare et barns adfærdsmæssige problemer som værende interne mangler eller defekter i barnet selv, snarere end at overveje kontekstuelle eller miljømæssige faktorer. Et eksempel på dette kan være de medicinske eller terapeutiske behandlingsprogrammer (f.eks. Back2School, Thastum et al., 2019), der primært fokuserer på at behandle barnets individuelle angst eller psykiske lidelser fremfor at adressere de kontekstuelle forhold på skolen, der kan have været årsag til, at barnet føler eller udvikler angst. På den måde ser man alene på barnet som noget, der *har* angst, fremfor at undersøge konteksten for, hvad barnet er angst *for*.

I vores analyse af forældrenes beskrivelser af deres barns langvarige, bekymrende skolefravær benytter vi en mere funktionel, adfældsorienteret tilgang, inspireret af Christopher Kearneys skolefraværsmode (2007, 2008a). Den funktionelle tilgang til børn og unges skolevægringsadfærd har til formål at identificere, hvornår barnet giver udtryk for skolevægringsadfærd, for at forstå, hvad formålet med denne adfærd er fra barnets perspektiv. Ideen er her at fokusere på, hvilken funktion skolevægringen har for barnet eller den unge, fremfor blot at se det som problemadfærd. Hvis et barn f.eks. oplever at bliver mobbet eller drillet hver dag i skolen, kan skolevægring ses som en naturlig og meningsfuld handling for at undgå en stressende eller angstfremkaldende situation.

Man kan i den forbindelse sige, at forældre har en *situeret, perifer* forståelse af deres barns adfærd

og følelser, som dog er afgørende for at forstå, hvad konteksten for deres skolefraværsproblematikker bundet i (Lave & Wenger, 2001; Havik et al., 2014). Forældrenes perspektiv kan siges at være *situeret* i konteksten af barnets hjemmeliv, og de er derfor *perifere* i forhold til barnets trivsel i skolen: Forældrenes adgang til barnets oplevelser med at gå i skole er afhængig af, hvad barnet videregiver til forældrene udenfor skoletid. Dog er forældre som regel også de første til at opdage de første *tegn* på deres barns dalende lyst til at komme i skole, og hvad barnet giver udtryk for som årsagen til denne ulyst. Forældre har ligeledes en afgørende rolle, ikke blot i forhold til at *forstå* konteksten for deres barns mistrivsel, men også i forhold til, hvordan de *handler* på det. Dette kommer til udtryk på en meget praksisnær måde, når de hver morgen skal motivere deres barn til at komme i skole. Denne

rolle, som forældre har med hver dag at motivere deres børn til at komme i skole, er af helt afgørende betydning for enhver indsats målrettet børn med skolefraværsproblematikker (Kearney, 2008b). Det er først, når denne indsats for at motivere barnet til at gå i skole ikke slår til, at barnet er i risiko for at udvikle langvarigt, bekymrende skolefravær.

METODE

For at rekruttere forældre til interview har vi brugt en målrettet institutionel rekrutteringsstrategi, hvor vi har bedt de seks forskellige skoler, som har været deltagere i forskningsprojektet Projekt Skolefravær i Aalborg Kommune, om at række ud til forældre med børn og unge i aktuelle skolefraværsproblematikker (Østergaard et al., 2023). Skolerne fungerede her som et vigtigt bindeled i vores rekrutteringsstrategi, da deres

eksisterende relation til både børnene og deres forældre potentielt kunne lette kommunikationen til forældrene og øge chancerne for, at de ville deltage i projektet. Vi er dog også bevidste om, at denne nøgleposition, som skolerne dermed indtager, også kan have resulteret i en selektionsbias, i form af at skolerne dermed har haft mulighed for at udvælge forældre, som de har et godt samarbejde med, til at deltage i projektet (Collier & Mahoney, 1996). Vi har dog eksplicit bedt skolerne om at sende invitation ud til *alle* forældre med børn i længevarende skolefravær.

Denne rekrutteringsstrategi resulterede i, at ni forældre henvendte sig med et ønske om at deltage i projektet. Dog faldt tre senere fra, hvorfor der var i alt seks forældre, der deltog i interview til projektet. Hvert interview blev faciliteret som et narrativt livshistorieinterview, hvor forældrene blev bedt om frit at beskrive deres barns skolegang og deres oplevelser med skolevægring. Fordelene ved at bruge livshistorie-tilgangen til interview er, at forældrene kan give en mere detaljeret og holistisk beskrivelse af, hvordan skolefraværet har udviklet sig over tid, og selv kan bidrage med refleksioner over, hvilke personlige, familiære og skolemæssige faktorer der kan have påvirket deres barns skolefravær (Atkinson, 2007; Brannen, 2013). Interviewene varede 45-60 minutter, og de deltagende forældre gav tilsagn om, at de kunne kontaktes for at opklare eller uddybe detaljer fra interviewet.

Efter at have indsamlet og transskriberet interviewene lavede vi en tematisk forløbsanalyse af forældrenes beskrivelse af deres barns skolefravær. I vores indledende forløbsanalyse lagde vi vægt på at genskabe et kronologisk forløb ud fra forældrenes beskrivelse af deres barns

skolegang op til og omkring perioden, hvor barnet begyndte at udvise tegn på mistrivsel og at vægre sig ved at gå i skole. I vores forløbsanalyse lagde vi også vægt på at følge forældrenes beskrivelser af skole-hjem-samarbejdet om deres barns skolefravær med fokus på, hvilken rådgivning forældrene fik fra skolen, hvilke handleplaner og tiltag mod skolefravær der blev afprøvet, og hvilke andre fagprofessionelle (PPR, familierådgivere mv.) der blev inddraget i processen. Efter at have sorteret udsagnene kronologisk for at få et overblik over udviklingen i barnets skolefravær over tid for hvert interview gennemgik vi alle interviewene med henblik på at identificere tilbagevendende mønstre vedrørende årsager til, reaktioner på og konsekvenser af fraværet. Vi kategoriserede disse gennemgående mønstre i forskellige emner, som vi præsenterer i analyseafsnittet i denne artikel.

ANALYSE

I følgende afsnit analyserer vi forældre til børn i skolefraværsproblematikkens perspektiver på deres barns skolefravær ved at fokusere på, hvordan de blev opmærksomme på de første tegn på mistrivsel i forbindelse med deres barns skolegang, samt hvorledes de oplevede kontakten til skolen og andre offentlige instanser i forbindelse med at etablere aftaler og tiltag, som skulle modvirke skolefraværet.

DELTAGERBESKRIVELSE

Forældrene, som deltog i vores interview, bestod af mødre til børn og unge i alderen 9-16 år, som har eller har haft perioder med massivt og bekymrende skolefravær, hvor

de i længere perioder har været eller er helt eller delvist fraværende fra den skole, de er tilknyttet. Mødrene har alle en socialfaglig uddannelsesbaggrund (som pædagog, lærer eller socialrådgiver),ⁱ men er enten på nedsat arbejdstid i deres nuværende arbejde, sygemeldt med tabt arbejdsfortjeneste eller uden arbejde. Deres børn er på nuværende tidspunkt udredt for en psykologisk udviklingsforstyrrelse (ADHD, angst og/eller en autismespektrumforstyrrelse) og er nu visiteret til et specialtilbud, men har alle gået i indskoling i en almindelig folkeskoleklasse, inden skolefraværet begyndte.

DE FØRSTE TEGN

Vi har været interesserede i at afdække, hvornår og hvordan de første tegn på mistrivsel har vist sig ifølge børnenes forældre,

I vores empiri har de fleste forældre oplevet bekymring for deres barns trivsel allerede før skole. I flere eksempler har der været kommunale indsatser allerede inden dagpleje/vuggestue og børnehave. Et eksempel på dette fra vores empiri drejer sig om en pige, som allerede i 8-månedersalderen viser tegn på mistrivsel ved blandt andet at have søvnproblemer. Allerede her sættes en kommunal indsats ind, som igen tilkaldes i børnehavealderen, nu grundet udfordringer med sociale kompetencer, reaktion på mange skift og behov for struktur. PPR kommer indover, og pigen bliver udredt omkring 6-årsalderen og får diagnosen svær ADHD. Pigen starter op i et alment skoletilbud, hvor der ikke kan ydes støtte.

Efter skolestart ser forældrene de første tegn på mistrivsel:

”Så hun kommer hjem fra skole og er fuldstændig færdig. Det er helt tydeligt. Og hun kommunikerer ikke rigtig med os... Vi kunne heller ikke rigtig få noget ud af hende, hvad der er på spil for hende. Men vi kan godt mærke, at der er noget. Så vi bliver ved med at presse på.”

(MOR TIL DATTER PÅ 9 ÅR).

De første tegn kommer derfor, ifølge forældrene, til udtryk i hjemmet. I alle forældreinterview beretter de, at de bemærker tegn på mildere grader af belastningsreaktioner, når deres børn har været i skole, såsom ændrede handlemønstre, træthed og søvnvanskeligheder, men at det kan være svært for børnene at sætte ord på det. Flere af forældrene oplever, at skolen langt senere bliver bekymret for deres barns trivsel i skolen. I nogle tilfælde oplever forældrene, at skolen ikke genkender forældrenes billede af deres børns adfærd og mistrivsel i hjemmet, specielt hvis børnene i skoleregi ser ud til at klare sig godt enten socialt eller fagligt. Man kan sige, at mistrivlsen ”maskerer sig”. Det vil sige, at når barnet i skolens øjne klarer sig godt enten socialt eller fagligt, er mistrivlsen, som barnet giver udtryk for i hjemmet, maskeret, så skolen ikke i samme grad ser grund til bekymring eller til at intervenere. Et eksempel på,

ⁱ Vi er opmærksomme på, at dette potentielt set kan give en bias i forældrenes beskrivelse af deres barns skolefravær og deres oplevelse af skole-hjem-samarbejdet, da forældrene med en socialfaglig baggrund (f.eks. som pædagog eller lærer) kan have en bedre forståelse af tegn på skolerelaterede udfordringer eller af, hvordan det offentlige system fungerer, end andre forældre. Vores rekrutteringsstrategi har dog ikke været målrettet denne gruppe af forældre. Vi tilskriver derfor det, at så mange forældre med denne uddannelsesbaggrund har meldt sig til projektet, at netop denne gruppe også har en interesse i at dele deres erfaringer med forskere indenfor det samme socialfaglige område.

hvordan maskeringen kan komme til udtryk, ses i følgende citat:

"Hun er rigtig, rigtig god til at tilpasse sig. Så de ser ikke de udfordringer, vi har. Dem ser de ikke [...]. Det er lidt svært at beskrive en pige, som de ikke ser. [...] Det er svært for dem at forholde sig til. For det er jo ikke den pige, de ser. De ser jo en pige, der tilpasser sig og sætter sig ned og passer sine ting og egentlig er vellidt. Har godt nok svært ved alt det sociale, men klarer sig godt."

(MOR TIL DATTER PÅ 9 ÅR).

I mange af interviewene begynder disse tegn på mistrivsel at eskalere i form af flere konflikter i hjemmet med forældre og søskende, særligt i forbindelse med at skulle afsted i skole, hvor børnene i stadig højere grad modsætter sig at skulle afsted om morgenen.

"Og så begynder han fra efterårsferien og bare ikke ville afsted. Altså sådan noget med at græde og skrig og råbe, og altså kampe nærmest, om morgenen. Og i starten, det har vi gjort hele vejen, der har vi bare sat hårdt mod hårdt og sådan fået ham afsted. Men vi kan godt mærke, at det nærmer sig et punkt, hvor det nok ikke er sundt for ham mere, altså."

(MOR TIL DRENG PÅ 12 ÅR).

Forældrene forsøger i disse situationer at holde fast i at motivere deres børn til at skulle tage afsted ved at blive mere konsekvente og tydelige i deres kommunikation om, at det er noget, som børnene skal, eller ved at hjælpe dem i skole ved selv at køre dem derhen. Men i flere af interviewene bliver konflikten om at skulle i skole mere og mere anspændt, i takt med at børnene udviser flere belastningsreaktioner og ændret adfærd, og i fire ud af seks af interviewene truer børnene med selvskaade i forbindelse med at modsætte sig at komme i skole.

"Jamen altså. Han har jo truet med selvmord. Helt tilbage fra 3. klasse og frem til nu, i perioder, når han har været presset. Vi har aldrig været bange for, han ville gøre det. Men altså, han har jo nogle gange stået med en kniv mod sin arm, og sådan virkelig, hvis I tvinger mig til, at jeg skal i skole, så skærer jeg."

(MOR TIL DRENG PÅ 12 ÅR).

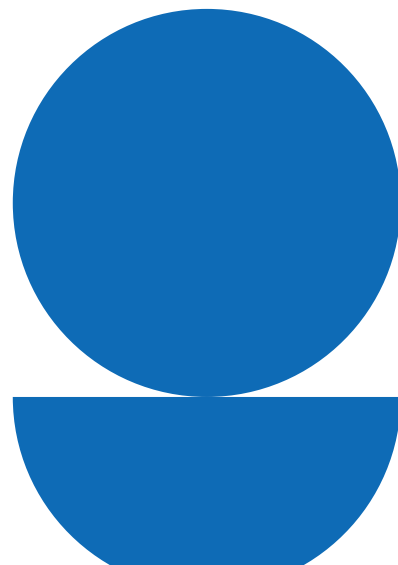
I disse situationer mener forældrene, at det bliver uforsvarligt at holde fast i deres insisteren på, at deres barn skal i skole, og bliver nødt til at holde dem hjemme. Forud for disse ekstreme situationer har forældrene delt deres bekymringer for deres barns trivsel med lærerne og skoleledelsen. Det er derfor som regel forældrene, og ikke skolen, der har taget de første skridt til at reagere på barnets tegn på mistrivsel, forud for massivt skolefravær.

Opsamlende kan man sige, at forældrene i mange tilfælde allerede ser de første tegn på mistrivsel før skolealderen, og at skolen langt senere end forældrene udtrykker

bekymring. I nogle tilfælde deler forældre og lærere/pædagoger ikke bekymringen, da mistrivselen er "maskeret", enten grundet høj faglighed, eller fordi barnet er socialt vellidt, og derfor udtrykker skolen ikke bekymring, ifølge forældrene. De første tegn viser sig for forældrene som adfærdsmæssige ændringer og et højere konflikt-niveau i hjemmet. I nogle tilfælde udvikler disse tegn sig til selvmordstrusler.

SKOLE-HJEM-SAMARBEJDET

Gennemgående har der i forældreinterviewene været et fokus på, at forældrenes barn har haft perioder med gode og velmenende lærere og pædagoger (særligt i indskolingen), som både barnet og dets forældre har haft en tæt relation til. Det er typisk på skoler eller klassetrin med en høj normering og en mindre klassestørrelse, hvor der har været en klasselærer eller trivselspædagog, som måske også har delt forældrenes bekymringer for barnet og har været i løbende dialog med forældrene. Dog er der også ofte en oplevelse af, at kontakten og relationen til disse lærer kan blive brudt, enten som følge af at der sker overgange i lærerteamet (f.eks. som følge af barsel, sygdom eller mere fagopdelt undervisning på højere klassetrin), eller at lærerne oplever et krydspres fra skoleledelsen i forhold til håndteringen af skolefraværet, som følgende citat illustrerer.

"Jamen i bund og grund så siger de: Du er jo også bare nødt til at tage hende med hened. For det er jo det, hun skal. Men så siger jeg: Jeg kan jo ikke presse barnet, for så får vi jo yderligere en reaktion, som måske gør, at skolefraværsperioden bliver længere, og det nytter jo ikke noget. [...] Det er vi ikke enige i. Men det er faktisk viceskolelederen på skolen, der har den holdning. Læreren, altså hendes nærmeste lærer, er meget rummelig, og selvfølgelig skal hun ikke presses af noget her [på skolen]. Så det skal tage den tid, det tager."

(MOR TIL DATTER PÅ 9 ÅR).

Dette krydspres opstår i mange tilfælde, fordi barnet har nogle særlige udfordringer med sin skolegang (f.eks. behov for struktur eller sansemæssige udfordringer ved larm), der ikke bliver dækket tilstrækkeligt på skolen, hvor lærerne og forældrene måske mener, at problematikkerne kan løses lokalt på skolen, men hvor skolens ledelse ofte søger rådgivning udefra. Dette resulterer ofte i, at forældrene bliver henvist til PPR, med henblik på at deres barn indstilles til en udredning. Samarbejdet med PPR resulterer i disse tilfælde i, at barnet bliver udredt for en psykisk diagnose (f.eks. ADHD, generaliseret angst eller en autismespektrumforstyrrelse), hvorefter der forsøges igangsat forskellige tiltag på skolen med anbefaling fra et tværfagligt team bestående af PPR og/eller en familiegruppe. Forældrene oplever dog, at de råd

om tiltag, som det tværfaglige team giver skolen, er for generelle og uspecifikke til at kunne bruges, eller at de retningslinjer, som gives, ikke implementeres korrekt på skolen i forhold til at kunne imødekomme deres barns behov.

"Generelt så er det sådan lidt en fornemmelse af, at man forsøger at spille nogle bolde, der ikke er nogen, der griber. Det sker jo allerede i børnehaven, hvor tværfagligt team faktisk er der og er klar til at vejlede, og så bliver det ikke grebet i børnehaven." [...]

"Så jeg tror, hvis man havde mere adgang til at kunne holde bolden i spil [...] så tror jeg, at man kunne forebygge meget bedre. Og så er det også noget med at få de aktører med, der har mulighed for at være med. For jeg tænker også, at familiegruppen, de har jo også nogle redskaber, som kunne lave helhedssamarbejde. Men der bliver det sådan noget [med] "Nej, nej, det er skolen, og det har de helt styr på. Det skal vi ikke. Vi holder os ude af det." Hvor det kommer til at handle meget om at holde noget ude af sin butik, mere end at det handler om, hvordan kan vi hjælpe nogen hurtigt videre."

(MOR TIL DRENG PÅ 12 ÅR).

Forældrene oplever at sidde med til mange af disse tværfaglige møder med skolen og det tværfaglige team om deres barns skolefravær, hvor der gives mange råd og anbefalinger i forhold til deres barn, men hvor det ofte ikke bliver omsat til konkrete tiltag på skolen. Resultatet af denne periode med at sidde til møder med begrænset effekt bliver derfor også, at forældrene selv anmoder om, at deres barn visiteres til et specialtilbud, eller at skolen rådgiver forældrene til at skifte skole. Skiftet til en ny skole eller et nyt specialtilbud er dog sjældent løsningen på barnets skolefravær, da det medfører, at barnet skal starte forfra som den nye elev i klassen. Dertil er der mange af de børn og unge, som bliver henvist til et specialtilbud, der ikke oplever et fællesskab med de andre børn i klassen, fordi de oplever at blive stemplet som "anderledes" ved at starte i en specialklasse. De modsætter sig derfor stadig at skulle gå i skole.

Forældrene beretter også, at de oplever disse møder med skolen, PPR og kommunens skoleforvaltning som opslidende. De oplever, at deres perspektiver på barnets skolefravær ikke i tilstrækkelig grad inddrages i beslutninger om, hvilke foranstaltninger der gøres i forhold til deres barn. Flere forældre fremhæver derfor vigtigheden af at stole på sin egen "mavefornemmelse" i mødet med systemet.

Mor: "Det der med, at man sidder ti mennesker til sådan et møde her og skal stole på sin egen mavefornemmelse, selvom de siger noget andet. Det er svært."

Interviewer: "Og hvad er din mavefornemmelse, som er anderledes i forhold til deres?"

Mor: "Jamen de vil jo gerne have, at han skal blive ovre i specialklassen. Hvor jeg sådan sagde: Jeg vil gerne have, at han skal inkluderes ovre i almen."

Og så er jeg ligeglad med, om det kun er to gange om ugen, bare han har det godt. For han kommer aldrig til at have fuldt skoleskema. Så det der med at sige, han skal over i almen. Han skal have engelsk. "Jamen hvad hvis det går galt?" Jamen det kan ikke gå mere galt! Vi bliver nødt til at prøve noget. Vi bliver nødt til at lytte til, hvad han synes, en gang imellem også."

(MOR TIL DRENG PÅ 11 ÅR).

Mavefornemmelsen er en tiltro til ens egen dømmekraft og en subjektiv vurdering af, hvad der er rigtigt eller forkert at gøre i forhold til fraværsproblematikken og i bestræbelsen på at øge barnets trivsel. Det er samtidig en måde, hvorpå forældrene forsøger at håndtere forskelligartede forståelser i møder med skolen og det offentlige system. Et gennemgående træk i interviewene er, at

forældrene beskriver møderne og skole-hjem-samarbejdet som resursekrævende og drænende, idet de skal forholde sig til forskellige fagpersoner og foranstaltninger i forhold til barnets skolefravær. Forældrene beskriver en følelse af afmagt ved disse møder. De forsøger at følge deres intuition og mavefornemmelse for, hvad der er bedst for barnet. I afmagt er der flere af forældrene, der føler sig nødsaget til at læse sig ind i lovgivning på området og agere advokat for deres barn. Der er flere eksempler på, at forældrene ønsker en fast kontaktperson, der kan guide, rådgive og bidrage med konstruktiv støtte.

"Altså det der med, at man har en tovholder, at det ikke er forældrene, der er det. For jeg synes [...] det har været megatungt. Det har også været en sorg. Der har været rigtig meget i det som forælder, som man synes er svært. Jeg tænker også, som forælder har man faktisk også brug for en, [som] man kan læse af hos. Så det har også været en redning for mig, at vi har haft hende familieterapeuten. Hun har været en helt vildt god tovholder. [...] Når der har været møde, så har hun sat gang i de andre, eller [også] så har socialrådgiveren."

(MOR TIL DATTER PÅ 14 ÅR).

Skolefraværet påvirker derfor ikke kun barnet, men også forældrenes handlemuligheder og familiens daglige liv. Konkrete eksempler på det er, at nogle af forældrene får tabt arbejdsfortjeneste for at kunne støtte deres barn. Der er tilmed et eksempel på, at en forælder er blevet sygemeldt grundet belastningsreaktioner i forhold til barnets skolefravær og håndteringen af det. I disse situationer bliver forældrene hjemmegående sammen med barnet, hvilket får betydning for familielivets strukturelle forhold i form af ændrede rutiner og betingelser i den daglige livsførelse. Dertil kommer, at samtlige forældre i interviewene udtrykker bekymringer med hensyn til barnets sociale og faglige udvikling, og at de aktivt forsøger at finde løsninger på barnets skolefravær. Det gør de blandt andet ved at kompensere for den undervisning, barnet går glip af, f.eks. ved at bede om undervisningsmateriale, som de kan bruge sammen med barnet. Men også det helt basale, som at holde fast i, at deres barn har en normal døgnrytme, og holde kontakt til barnets venner på skolen.

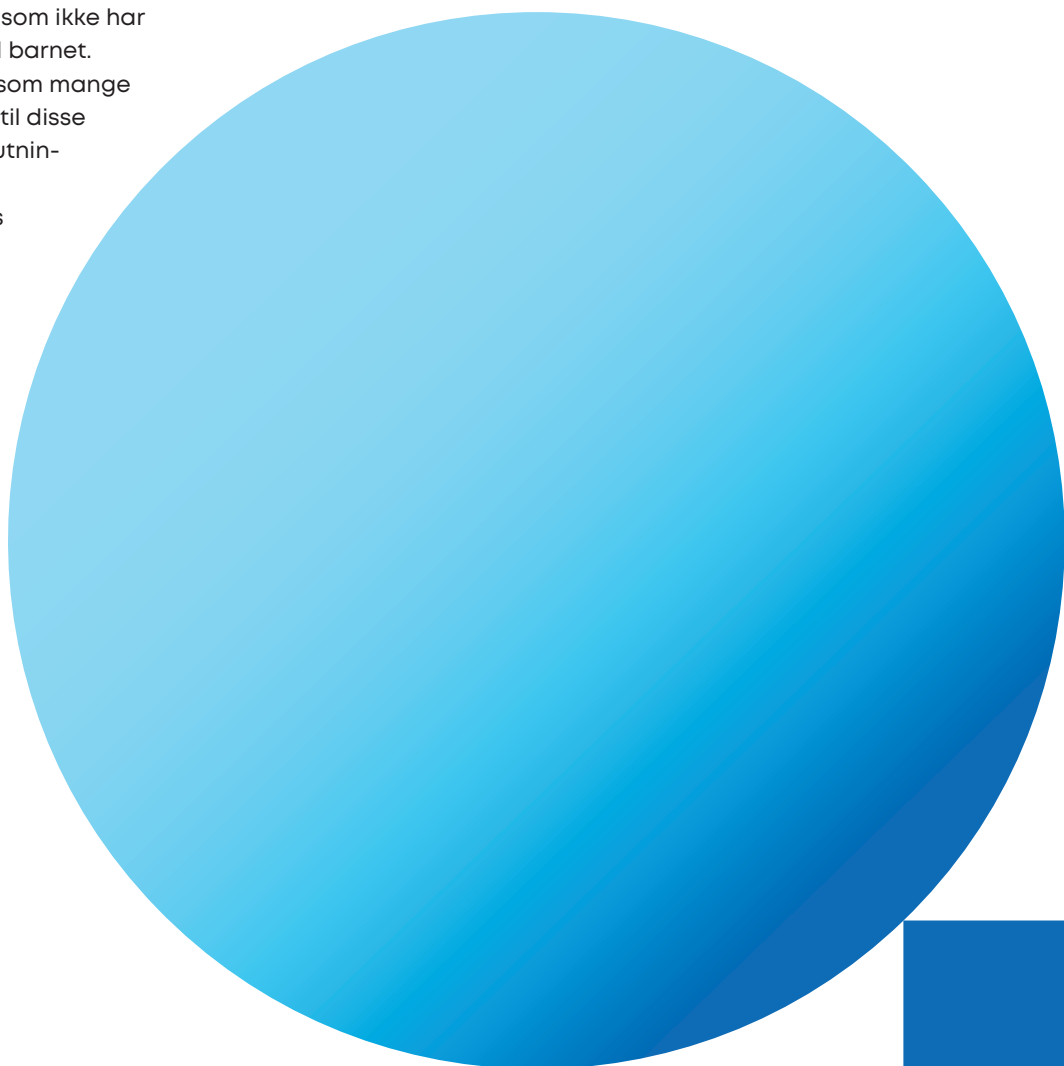
KONKLUSION

Forældre er som regel de første til at opdage ændringer i barnets adfærd, livsglæde og udtrykte selvforståelse. Selv om de ikke er med deres barn i skole, er de derfor også ofte de første til at registre, når deres barn udtrykker tegn på skolevægringsadfærd. Skolen ser barnet fra et andet perspektiv og kan sommetider komme til at overse barnets tegn på mistrivsel i skoletiden, fordi barnet nogle gange maskerer sine udfordringer. Forældres perspektiv på deres barns skolegang spiller derfor en vigtig rolle i at opdage tegn på skolevægringsadfærd, og forældrene har selv en betydelig rolle i at motivere deres barn til at gå i skole.

De forskellige perspektiver på barnets trivsel i skolen fra hhv. lærere og forældre kan dog føre til, at de tegn på mistrivsel, som barnet udtrykker overfor den ene part, ikke anerkendes af den anden. Dette kan resultere i konflikter i skole-hjem-samarbejdet, hvor muligheden for at sætte rettidigt ind overfor barnets skolefravær forhandles, fordi parterne ikke anerkender hinandens perspektiv.

Flere af forældrene i vores interview oplever, at kommunikationen mellem offentlige instanser, såsom PPR, familiegruppe, socialrådgivere og skole, ikke er optimal, og at ansvaret for at komme med konkrete tiltag i forhold til barnets skoletrivsel ikke i tilstrækkelig grad inddrages i et helhedsorienteret perspektiv. De oplever, at dagsordenen til møderne kan være uklar, fordi der sidder for mange omskiftelige fagpersoner med, som ikke har et konkret kendskab til barnet. Følelsen af passivitet, som mange af forældrene oplever til disse møder, gør, at de beslutninger, der træffes, ikke imødekommer barnets behov. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at forældrene

italesætter en grad af afmagt og systemstress, f.eks. når de sidder til møde med skolen og det offentlige system, hvor forældrene forsøger at advokere for beslutninger og tiltag, der kan imødekomme deres barns behov. Forældrene savner kontinuitet i skolens indsatser, en mere stabil relation til lærerpersonalet og et mere tillidsbaseret samarbejde med skolen, hvor deres iagttagelser af deres barns tegn på mistrivsel tages alvorligt og inddrages tidligere i forebyggende tiltag på skolen. Forældrene i vores interview italesætter et ønske om at blive set som en resurse fremfor som en modpart i skole-hjem-samarbejdet, så der bliver etableret et jævnbyrdigt samarbejde, hvor deres perspektiv også inddrages i beslutningerne om deres barns trivsel og skolegang.

Litteraturliste

- Atkinson, R. (2007). The life story interview as a bridge in narrative inquiry. I D.J. Clandinin (red.), *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology* (s. 224-245). Sage.
- Bernstein, B. (2003). *Class, codes and control: The structuring of pedagogic discourse* (vol. 4). Psychology Press.
- Brannen, J. (2013). Life story talk: Some reflections on narrative in qualitative interviews. *Sociological Research Online*, 18(2), 48-58. <https://doi.org/10.5153/sro.2884>
- Collier, D. & Mahoney, J. (1996). Insights and pitfalls: Selection bias in qualitative research. *World Politics*, 49(1), 56-91. <https://doi.org/10.1353/wp.1996.0023>
- Contreras, D., González, L., Láscar, S. & López, V. (2022). Negative teacher-student and student-student relationships are associated with school dropout: Evidence from a large-scale longitudinal study in Chile. *International Journal of Educational Development*, 91, 102576. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102576>
- Dumstrei, B. (2023). Skolevægring – børn med udfordringer og deres vanskeligheder med at komme i skole. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 7(1), 33-41. <https://doi.org/10.7146/fppu.v7i1.136706>
- Fisker, T.B. (2022). Sandhed(er) om skolefravær. *Liv i skolen*, 24(4), 18-29. <https://www.via.dk/-/media/VIA/efter-og-videreuddannelse/paedagogik-og-laering/liv-i-skolen/magasiner-tidsskrifter/4-2022-skolefravaer-hele-magasinet.pdf>
- Gubbels, J., van der Put, C.E. & Assink, M. (2019). Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 48, 1637-1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S.K. (2014). Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 19(2), 131-153. <https://doi.org/10.1080/13632752.2013.816199>
- Højholt, C. & Kousholt, D. (2018). *Konflikter om børns skoleliv*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Kearney, C.A. (2007). Forms and functions of school refusal behavior in youth: An empirical analysis of absenteeism severity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(1), 53-61. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01634.x>
- Kearney, C.A. (2008a). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28(3), 451-471. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.012>
- Kearney, C.A. (2008b). *Helping school refusing children and their parents: A guide for school-based professionals*. Oxford University Press.
- Kousholt, D. & Knage, F.S. (2023). *Langvarigt bekymrende skolefravær*. DPU, Aarhus Universitet.
- Kristensen, N., Jensen, V.M. & Krassel, K.F. (2020). *Panelanalyse af bekymrende skolefravær*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/media/pure/dx3ynqvb/4494842>
- Larsen, M.R. (2011). *Samarbejde og strid om børn i vanskeligheder – organisering af specialindsatser i skolen*. Roskilde Universitet.
- Larsen, M.R. (2012). Konflikt og konsensus i tværfagligt samarbejde omkring børn i vanskeligheder. *Nordiske Udkast*, 40(1), 52-72. <https://doi.org/10.7146/nu.v40i1.136677>
- Lave, J. & Wenger, E. (2001). Legitimate peripheral participation in communities of practice. I J. Clarke, A. Hanson, R. Harrison & F. Reeve (red.), *Supporting lifelong learning* (s. 121-136). Routledge.
- Lund, G.E. (2021). *Fra fravær til fællesskab – hvad kan skolen gøre?* Aarhus Universitetsforlag.
- Marlow, S.A. & Rehman, N. (2021). The relationship between family processes and school absenteeism and dropout: A meta-analysis. *The Educational and Developmental Psychologist*, 38(1), 3-23. <https://doi.org/10.1080/20590776.2020.1834842>
- Moesby-Jensen, C.K., Schmidt, L.S. & Krab, J. (2023). Forældres anerkendelseskampe – tumultariske forhandlinger om ressourcer til børn med særlige behov. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2023(2), 73-90. https://dpt.dk/wp-content/uploads/2023/08/dpt_2023-2.pdf#page=73
- Nissen, K.B. (2023). *Systemstress – når mødet med systemet stresser dig*. Wadskjær.
- Sapharas, N.K., Estell, D.B., Doran, K.A. & Waldron, M. (2016). Effects of parental divorce or a father's death on high school completion. *Psychology in the Schools*, 53(8), 861-874. <https://doi.org/10.1002/pits.21947>
- Schlesier, J., Vierbuchen, M.C. & Matzner, M. (2023). Bullied, anxious and skipping school? The interplay of school bullying, school anxiety and school absenteeism considering gender and grade level. *Frontiers in Education*, 8, 951216. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.951216>
- Skidmore, D. (2004). *Inclusion: The dynamic of school development*. Open University Press.
- Thastum, M., Johnsen, D.B., Silverman, W.K., Jeppesen, P., Heyne, D.A. & Lomholt, J.J. (2019). The Back2School modular cognitive behavioral intervention for youths with problematic school absenteeism: Study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*, 20, 1-12. <https://doi.org/10.1186/s13063-018-3124-3>
- Velleman, R. & Templeton, L.J. (2016). Impact of parents' substance misuse on children: An update. *BJPsych Advances*, 22(2), 108-117. <http://doi.org/10.1192/apt.bp.114.014449>
- Østergaard, J.S., Christensen, M.J., Damsgaard, M.M., Jespersen, A.M.W., Trangeled, A.S. & Engsig, T.T. (2023). *Projekt bagom skolefravær i Aalborg Kommune*. University College Nordjylland.